

ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Παγκόσμια Διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ

26 Αυγούστου – 4 Σεπτεμβρίου 2002

της Ξανθής Πετρινώτη*

Το μεγάλο, παγκόσμιας εμβέλειας, γεγονός του καλοκαιριού που πέρασε ήταν η Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη που πραγματοποιήθηκε στο Γιοχάνεσμπουργκ της Νότιας Αφρικής (26 Αυγ. - 4 Σεπτ.). Στην Ελλάδα το γεγονός αυτό επισκιάστηκε από την εξάρθρωση της οργάνωσης "17 Νοέμβρη" ένα, επίσης σημαντικό για την Ελλάδα γεγονός, το οποίο, όμως, τα ΜΜΕ μετέτρεψαν σε μακρόσυρτο θέμα το οποίο εξοβέλισε από τη μικρή οθόνη και τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων όλα τα άλλα θέματα.

Η Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη ήταν η μεγαλύτερη σύνοδος που έγινε ποτέ για το περιβάλλον και την ανάπτυξη συγκεντρώνοντας, για δέκα μέρες, 21 χιλιάδες συμμετέχοντες από αρχηγούς κρατών και πολυμελείς κυβερνητικές αντιπροσωπείες έως εκπροσώπους εκατοντάδων μη-κυβερνητικών οργανώσεων, υψηλόβαθμα στελέχη μεγάλων επιχειρήσεων και επιστήμονες.

Η σύγκληση της Διάσκεψης έγινε 10 χρόνια μετά από τη σημαντική Διάσκεψη Κορυφής για τη Γη του Ρίο ντε Τζανείρο, το 1992, η οποία είχε υιοθετήσει την Agenda 21 δηλαδή, το Σχέδιο Δράσης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη του πλανήτη τον 21ο αιώνα, ενώ στηρίχθηκε και στους στόχους που αποφασίστηκαν στην πρόσφατη Διάσκεψη για τη Χρηματοδότηση για την Ανάπτυξη του Μοντερέι, (Μεξικό Μάρτιος 2002) καθώς, βεβαίως και στους στόχους της Συνόδου Κορυφής του ΟΗΕ για τη Χιλιετία (Νέα Υόρκη, 2000).

(Βλέπε πλαίσιο).

Στην Ημερήσια Διάταξη της Διάσκεψης του Γιοχάνεσμπουργκ ήταν τα εξής θέματα: Νερό & Αποχέτευση, Ενέργεια, Υγεία & Περιβάλλον, Γεωργία, Βιοποικιλότητα & Διαχείριση Οικοσυστημάτων, ενώ η Διάσκεψη υιοθέτησε δύο κείμενα: την *Πολιτική Διακήρυξη του Γιοχάνεσμπουργκ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη* και το *Σχέδιο Εφαρμογής*.

Πρόσδος από το Ρίο (1992)

Στο Ρίο έγινε προσπάθεια να συνδυαστούν δύο

φαινομενικά αντίθετοι σκοποί: να υπάρξουν οι προϋποθέσεις για την οικονομική ανάπτυξη που χρειάζεται ο πλανήτης προκειμένου να βγει από το φαύλο κύκλο της φτώχειας, της πείνας, των επιδημιών και του αναλφαριθμισμού ένα τεράστιο ποσοστό του παγκόσμιου πληθυσμού αλλά, ταυτόχρονα, να μην επιβαρυνθεί άλλο το περιβάλλον από τις επιβλαβείς επιπτώσεις της ανάπτυξης. Στο Ρίο, στη Διάσκεψη Κορυφής για τη Γη, η διεθνής κοινότητα υιοθετώντας την *Agenda 21*, στοιχημάτισε στο βιώσιμο μέλλον του πλανήτη.

Στα δέκα χρόνια που μεσολάβησαν μεταξύ της Διάσκεψης του Ρίο και της Διάσκεψης του Γιοχάνεσμπουργκ, υπήρξαν πρόοδοι. Μεταξύ αυτών ίσως οι σημαντικότερες ήταν:

1. **Η χρηματοδότηση.** Ιδρύθηκε το 1991 και ανασυστάθηκε το 2000 το Παγκόσμιο Περιβαλλοντικό Ταμείο το οποίο είναι η κυριότερη πηγή δανεισμού για περιβαλλοντικά προγράμματα στις αναπτυσσόμενες χώρες και στις υπό μετάβαση οικονομίες. Στη διάρκεια της δεκαετίας το Ταμείο παρείχε 4.2 δισεκατομμύρια δολάρια και άλλα 11 δις υπό μορφή συγχρηματοδοτήσεων. Οι χώρες που συμμετείχαν στη Διάσκεψη του Μοντερέι, το 2000, δεσμεύτηκαν να παράσχουν 30 δις. δολάρια για τη χρηματοδότηση της ανάπτυξης.

2. **Προστασία της στοιβάδας του όζοντος.** Σε ενίσχυση του Πρωτοκόλλου του Μόντρεαλ (1987) και μετά την επαναβεβαίωση της σημασίας του στη Διάσκεψη του Ρίο, τέθηκαν το 1996, ακόμη πιο αυστηροί όροι για την χρήση ουσιών που βλάπτουν την προστατευτική στοιβάδα του όζοντος. Η συνολική ποσότητα χλωριοφθορανθράκων που καταναλώνονται παγκοσμίως μειώθηκε από 1.1 εκατομμύρια τόνους το 1986 σε 156.000 τόνους το 1998.

Υπήρξε πρόσδος, επίσης στη σύναψη συμφωνιών για ένα αριθμό σημαντικών ζητημάτων:

1. **Η Σύμβαση Πλαίσιο του ΟΗΕ για την Κλιματική Μεταβολή,** που άνοιξε για υπογραφές στο Ρίο, τέθηκε σε ισχύ το Μάρτιο 1994. Τη Σύμβαση έχουν υπογράψει 165 χώρες, όμως, οι αναπτυσσόμενες-βιομηχανικές χώρες δεν επέτυχαν το στόχο που είχε υιοθετηθεί για το 2000: της μείωσης στα επίπεδα του 1990 της εκπομπής αερίων που προκαλούν την υπερθέρμανση της γης.

* Η κ. Ξανθή Πετρινώτη είναι Καθηγήτρια του Τμήματος Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου και Αντιπρόεδρος του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας.

2. Το 1997, στην Ιαπωνία υιοθετήθηκε το **Πρωτόκολλο του Κυότο**, σε συνέχεια της Σύμβασης για την Κλιματική Μεταβολή, με το οποίο οι χώρες που θα υπέγραφαν δεσμευόντουσαν να μειώσουν έως το 2008-2012, τις εκπομπές των 6 πιο βλαβερών αερίων κατά 5% κάτω από τα επίπεδα του 1990. Το Πρωτόκολλο του Κυότο έχουν υπογράψει 84 χώρες και επικυρώσει 54 αλλά μόνο δύο από τις βιομηχανικές χώρες.

3. Σε συνέχεια της συμφωνίας που επετεύχθη στο Ρίο υιοθετήθηκε το 1995, η **Συμφωνία των Ηνωμένων Εθνών για τα Αποθέματα Ψαριών** (τέθηκε σε ισχύ το 2000). Η Συμφωνία στοχεύει στη μείωση της υπεραλιείας και της παράνομης αλιείας ώστε να ανακάμψουν τα απόθεματα ψαριών.

4. Τον ίδιο χρόνο, το 1995, υιοθετήθηκε το **Παγκόσμιο Πρόγραμμα Δράσης για την Προστασία του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος από Δραστηριότητες που Αναπτύσσονται στην Ξηρά**, καθώς οι σχετικές μελέτες δείχνουν ότι το 80% της μόλυνσης των θαλασσών οφείλεται σε ρύπους που αποβάλλονται από τα αστικά κέντρα κατά μήκος των ακτών!

5. Η **Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιολογική Ποικιλότητα** (1992) έχει επικυρωθεί από 183 χώρες και τέθηκε σε ισχύ το Δεκέμβριο του 1993. Η Σύμβαση προστατεύει απειλούμενα είδη της χλωρίδας και της πανίδας επιβάλλοντας την προστασία των βιότοπών τους από την υπερεκμετάλλευση.

6. Τέσσερα εκατομμύρια (4.000.000) τόνοι τοξικών αποβλήτων μεταφέρονται κάθε χρόνο συνήθως από τις βιομηχανικά αναπτυσσόμενες χώρες στις αναπτυσσόμενες. Η **Συνθήκη της Βασιλείας για τα Επικίνδυνα Απόβλητα** (1995) έχει επικυρωθεί από 121 χώρες και ενισχύθηκε το 1995 με την απαγόρευση της εξαγωγής τοξικών αποβλήτων από τις αναπτυσσόμενες χώρες για "ταφή" στις αναπτυσσόμενες χώρες. Το 1998 νέα συνθήκη επέβαλλε την υποχρέωση ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ κυβερνήσεων για το εμπόριο επικίνδυνων χημικών και φυτοφαρμάκων. Τέλος, το 2001 με τη **Σύμβαση της Στοκχόλμης για τους Επίμονους Οργανικούς Ρύπους** τέθηκαν υπό έλεγχο (με στόχο την πλήρη εξάλειψή τους) 12 από τους πιο επικίνδυνους χημικούς ρύπους μεταξύ των οποίων οι διοξίνες και το DDT. Τη Σύμβαση έχουν υπογράψει 126 χώρες και έχουν επικυρώσει 5.

7. Μικρή, σχετικά πρόοδος έχει επιτευχθεί για τη διάσωση των δασών από την υπερυλοτόμηση από τις μεγάλες βιομηχανίες ξυλείας και χαρτιού. Το Διακυβερνητικό Φόρουμ για τα Δάση που ιδρύθηκε στο πλαίσιο της Διάσκεψης Κορυφής για τη Γη + 5 (Ιούνιος 1997), εργάζεται για να διατυπώσει ένα νομικό κείμενο αρχών λελογισμένης εκμετάλλευσης των δασών το οποίο να εξελιχθεί, έως το 2005, σε διεθνή συνθήκη για τα Δάση.

8. Τέλος, μετά τη σχετική απόφαση στη Διάσκεψη του Ρίο, πραγματοποιήθηκε διάσκεψη στα νησιά Μπαρμπεϊντος (1994) για να λάβει ειδική μέριμνα για την *ανάπτυξη*

των μικρών νησιωτικών κρατών τα οποία λόγω μικρού μεγέθους είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στις φυσικές καταστροφές και στην υποβάθμιση του θαλάσσιου περιβάλλοντός τους. Όμως, όπως διαπιστώθηκε στον πενταετή απολογισμό που έγινε το 1999 στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, ελάχιστα έχουν επιτευχθεί σ' αυτόν τον τομέα καθώς οι αναπτυσσόμενες χώρες δεν έδειξαν διάθεση να δεσμεύσουν τους απαραίτητους οικονομικούς πόρους.

Για την αξιολόγηση της προόδου που επετεύχθη από τη Διάσκεψη του Ρίο έως της Διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ πρέπει να προσθέσουμε και τα εξής στοιχεία: Υπάρχει μια ολοένα διευρυνόμενη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών στον αγώνα προστασίας του περιβάλλοντος καθώς η *Agenda 21* έχει λάβει και τις τοπικές της εκδοχές, έχει δηλαδή γίνει από τις τοπικές αρχές πολλών πόλεων (άνω των 6000 πόλεων παγκοσμίως) προσαρμογή των αρχών της *Agenda 21*, στις τοπικές συνθήκες και στα ειδικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η κάθε περιοχή. Παράλληλα, πολλές χώρες ετοίμασαν την εθνική τους *Agenda 21*, με τις εθνικές στρατηγικές δράσης οι οποίες αναπτύχθηκαν από τα Εθνικά Συμβούλια για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη -πολυμερή όργανα που συγκροτήθηκαν σε παραπάνω από 80 χώρες.

Τέλος, η νέα εξέλιξη είναι ότι σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων ασπάστηκε τη βιώσιμη ανάπτυξη ως αρχή υιοθετώντας τα **"τρία ελάχιστα κριτήρια της βιώσιμης ανάπτυξης"** δηλαδή ότι τρεις παράγοντες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στα επενδυτικά-αναπτυξιακά σχέδια: οι οικονομικοί, οι κοινωνικοί και οι περιβαλλοντικοί. Αυτή η προσπάθεια συμπερίληψης στους δρώντες για την βιώσιμη ανάπτυξη των επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα είναι και η πρωτοτυπία της προσέγγισης της Διάσκεψης Κορυφής του Γιοχάνεσμπουργκ. Θεωρήθηκε από τους διοργανωτές ότι όσες προοδευτικές διακηρήξεις και αν υιοθετούνταν από τα κράτη αν οι επιχειρήσεις δεν συμμερίζονταν το φόβο για το αβέβαιο μέλλον του πλανήτη λίγα θα μπορούσαν να πετύχουν. Όμως, όπως έγινε φανερό στο Γιοχάνεσμπουργκ, οι μεγάλες επιχειρήσεις εύκολα προβαίνουν σε διακηρύξεις αλλά πολύ πιο δύσκολα δεσμεύονται σε στόχους με προθεσμίες και δείκτες μέτρησης. Η πλέον ορατή αποτυχία ήταν στον τομέα της ενέργειας όπου οι πετρελαιοπαραγωγικές χώρες και οι πολυεθνικές εταιρείες άντλησης και διύλισης πετρελαίου σε *συνεργασία* με τις φτωχές χώρες αντιτάχθηκαν σθεναρά στην αύξηση του ποσοστού ανανεώσιμων ενεργειακών πόρων σε αντικατάσταση του πετρελαίου.

Εκτίμηση των αποτελεσμάτων του Γιοχάνεσμπουργκ

Η Διεθνής Διάσκεψη παρείχε δύο κείμενα: την *Πολιτική Διακήρυξη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη* και το *Σχέδιο Εφαρμογής*.

1. Η **Πολιτική Διακήρυξη** διατυπώθηκε από τους

Αρχηγούς Κρατών και υιοθετήθηκε σχετικά πιο εύκολα από το Σχέδιο Εφαρμογής εφόσον το δεύτερο περιείχε δεσμευτικού χαρακτήρα στόχους και προθεσμίες εφαρμογής. Η Ευρωπαϊκή Ένωση (εκπροσωπούμενη θεσμικά από την τριόκτα Δανική Προεδρία, Ελλάδα (επόμενη Προεδρία) και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή) έδωσε μάχη για την υιοθέτηση ριζοσπαστικών στόχων που όμως στην πλειονότητά τους αποδείχθηκαν πολύ φιλόδοξοι για τους υπόλοιπους συμμετέχοντες ιδιαίτερα τις ΗΠΑ αλλά και αρκετές αναπτυσσόμενες χώρες οι οποίες θεωρούν ότι περιορισμοί στην οικονομική ανάπτυξη για την προστασία του περιβάλλοντος αποτελούν πολυτέλεια για αυτές.

Στην Πολιτική Διακήρυξη επιβεβαιώθηκαν οι αποφάσεις της Διάσκεψης του Ρίο αλλά παρατηρήθηκε συνολικά μια υπαναχώρηση της προστατευτικής για το περιβάλλον διάστασης της ανάπτυξης η οποία ίσως αντισταθμίστηκε από τη μετατόπιση της έμφασης στην επίτευξη καλύτερων συνθηκών διαβίωσης για τους φτωχούς πληθυσμούς του πλανήτη. Αλλά και ο κοινωνικός πυλώνας της ανάπτυξης δεν φαίνεται να έκανε βήματα προόδου.

2. Το Σχέδιο Εφαρμογής

Το Σχέδιο Εφαρμογής είναι ένα πλαίσιο δράσης για την εφαρμογή των δεσμεύσεων που υιοθετήθηκαν αρχικά στο Ρίο, το οποίο αποτελείται από 153 παραγράφους οργανωμένες σε 11 κεφάλαια:

Εισαγωγή

Εξάλειψη της φτώχειας,

Αλλαγή μη-βιώσιμων καταναλωτικών & παραγωγικών προτύπων

Προστασία & διαχείριση φυσικών πόρων

Βιώσιμη Ανάπτυξη σε ένα παγκοσμιοποιούμενο κόσμο

Υγεία

Μικρά αναπτυσσόμενα νησιωτικά κράτη

Αφρική

Άλλες περιφερειακές πρωτοβουλίες

Μέσα εφαρμογής

Θεσμικό πλαίσιο

Στην **Εισαγωγή** αξίζει να σημειωθεί ότι επαναβεβαιώθηκαν οι αρχές της *πρόληψης* και της *κοινής αλλά διαφοροποιημένης ευθύνης* για την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπάθησε να επεκτείνει την εφαρμογή της αρχής της πρόληψης πέραν από το περιβάλλον και στην οικονομική ανάπτυξη, ενώ οι ΗΠΑ (αλλά και οι αναπτυσσόμενες χώρες) αντιστάθηκαν σ' αυτήν την προσπάθεια. Οι ΗΠΑ γιατί, όπως υποστήριξαν, μπορεί να αδυνατίσει

τους κανόνες του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου για το έλευθερο εμπόριο.

Σύμφωνα με την αρχή της *κοινής αλλά διαφοροποιημένης ευθύνης* η ευθύνη βαρύνει περισσότερο τις αναπτυσσόμενες χώρες οι οποίες, επιβαρύνουν περισσότερο το περιβάλλον και οι οποίες, κατά συνέπεια, καλούνται να συνεισφέρουν περισσότερο στην προστασία του. Σ' αυτό το σημείο αντίσταση πρόβαλλαν τόσο η ΕΕ όσο και οι ΗΠΑ. (Σχετικά με το ρόλο των ΗΠΑ στη Διάσκεψη βλέπε την έκκληση των 80 αμερικανικών οργανώσεων την οποία προσυπέγραψαν και 103 ελληνικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.)

Επίσης αναγνωρίστηκε ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των βασικών ελευθεριών αλλά και του *δικαιώματος στην πολιτισμική διαφορά*. (Το τελευταίο απαιτήθηκε από τις χώρες που επιβάλλουν ως μέρος της ορθής θρησκευτικής-πολιτισμικής συμπεριφοράς των πολιτών τους, ειδικά του γυναικείου φύλου, πρακτικές που προσκρούουν στις αρχές της προσωπικής ελευθερίας όπως εφαρμόζονται σε άλλες χώρες στις οποίες κατοικούν (ως μετανάστες-πρόσφυγες-δεύτερης ή τρίτης γενιάς πολίτες).

Στο κεφάλαιο **Εξάλειψη της φτώχειας**, τέθηκε ως στόχος η μείωση στο μισό του πληθυσμού που ζει κάτω από το όριο της φτώχειας (< 1\$ την ημέρα), έως το 2015 και η (ίδια μείωση για τον πληθυσμό που δεν έχει πρόσβαση σε καθαρό πόσιμο νερό. Ιδρύεται το παγκόσμιο Ταμείο Αλληλεγγύης με εθελοντικές προσφορές. Συνάμα εξαγγέλθηκε η λήψη μέτρων για την εξάλειψη των επαχθέστερων μορφών παιδικής εργασίας, η υποστήριξη στις τοπικές αρχές για τη βελτίωση των υποβαθμισμένων αστικών κέντρων (παραγκουπόλεις) και η βελτίωση της πρόσβασης των φτωχών των αγροτικών και αστικών περιοχών στην ιδιοκτησία γης.

Στο κεφάλαιο **Αλλαγή μη-βιώσιμων καταναλωτικών & παραγωγικών προτύπων**, εξαγγέλθηκαν μέτρα για την παροχή κινήτρων για επενδύσεις σε "καθαρές" τεχνολογίες παραγωγής, την ενθάρρυνση της εφαρμογής ενός διεθνώς εναρμονισμένου συστήματος σήμανσης των χημικών ουσιών έως το 2008, την ανάπτυξη συστημάτων διαχείρισης αποβλήτων με έμφαση στη μείωση τους και στην ανακύκλωση και την ενίσχυση της ανάπτυξης, μεταφοράς και ανταλλαγής των σχετικών τεχνολογιών στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Στο κεφάλαιο **Προστασία και διαχείριση φυσικών πόρων** υπήρχαν τρεις τομείς ενδιαφέροντος. Σχετικά με το **νερό** αποφασίστηκε η έναρξη ενός νέου προγράμματος δράσης που να εξασφαλίζει πρόσβαση σε ασφα-

λές πόσιμο νερό και η εξασφάλιση νέων οικονομικών πόρων και μεταφορά τεχνολογίας για την επιτυχία του. Σχετικά με τους **θαλάσσιους πόρους** αποφασίστηκε η διατήρηση ή επαναφορά των αλιευτικών αποθεμάτων σε υψηλότερα επίπεδα έως το 2015, η κατάργηση των επιδοτήσεων που μπορεί να συμβάλουν στην παράνομη αλιεία και η θεσμοθέτηση διαδικασίας ελέγχου της κατάστασης του θαλάσσιου περιβάλλοντος έως το 2004. Σχετικά με τη **βιοποικιλότητα** αποφασίστηκε μείωση των ρυθμών εξαφάνισης των ειδών έως το 2010 και η διαπραγμάτευση ενός διεθνούς καθεστώτος προώθησης της δίκαιης κατανομής των ωφελειών που προκύπτουν από την εκμετάλλευση γενετικών ειδών. Σ' αυτό το κεφάλαιο εξειδικεύτηκαν και μέτρα για την βόηθεια σε χώρες που πλήγησαν από καταστροφικά φυσικά φαινόμενα.

Στο κεφάλαιο **Βιώσιμη ανάπτυξη σε ένα παγκοσμιοποιούμενο κόσμο** οι σύμβουλοι δεσμεύονται να εφαρμόσουν τη Συμφωνία του Μοντερέϊ για τη χρηματοδότηση της ανάπτυξης ενώ ζητείται η προώθηση της εταιρικής ευθύνης για την ανάπτυξη και η βοήθεια προς τις αναπτυσσόμενες χώρες προκειμένου να μειώσουν το χάσμα της πληροφορικής τεχνολογίας που τις χωρίζει από τις αναπτυγμένες.

Στο κεφάλαιο **Υγεία** υιοθετήθηκαν προγράμματα δράσης με στόχο τη μείωση κατά τα 2/3 σε σχέση με το 2000

της θνησιμότητας των παιδιών κάτω από 5 ετών και των μητέρων κατά τα 3/4. Υιοθετήθηκαν επίσης μέτρα για τη μείωση του AIDS και άλλων λοιμωδών ασθενειών.

Στο κεφάλαιο **Μικρά αναπτυσσόμενα νησιωτικά κράτη** αποφασίστηκε η ανάπτυξη ειδικών προγραμμάτων βιώσιμου τουρισμού και η συγκέντρωση πόρων για την εφαρμογή προγραμμάτων προσαρμογής στις συνέπειες των κλιματικών μεταβολών και της ρύπανσης του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Στο κεφάλαιο **Αφρική** αποφασίστηκε η λήψη δράσεων ώστε να εξασφαλιστεί η πρόσβαση στους ενεργειακούς πόρους τουλάχιστον του 35% του αφρικανικού πληθυσμού μέσα στα επόμενα 20 έτη και η εξασφάλιση πόρων για την υλοποίηση προγραμμάτων προσαρμογής στις καταστροφικές συνέπειες των κλιματικών μεταβολών που πλήττουν την Αφρική.

Στο κεφάλαιο **Άλλες περιφερειακές πρωτοβουλίες** αναπτύσσονται τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν κατά προτεραιότητα για τη βιώσιμη ανάπτυξη κατά περιοχή. Η Ελλάδα και η Μεσόγειος ανήκουν στη σχετικά προνομιούχα περιοχή της Ευρώπης αλλά στην παρ. 74 του Σχεδίου Εφαρμογής γίνεται μνεία της Μεσογειακής *Agenda 21* στην οποία περιλαμβάνονται οι "Ελληνικές Πρωτοβουλίες Τύπου II" (Βλέπε το πλαίσιο).

Πρωτοβουλίες Τύπου II

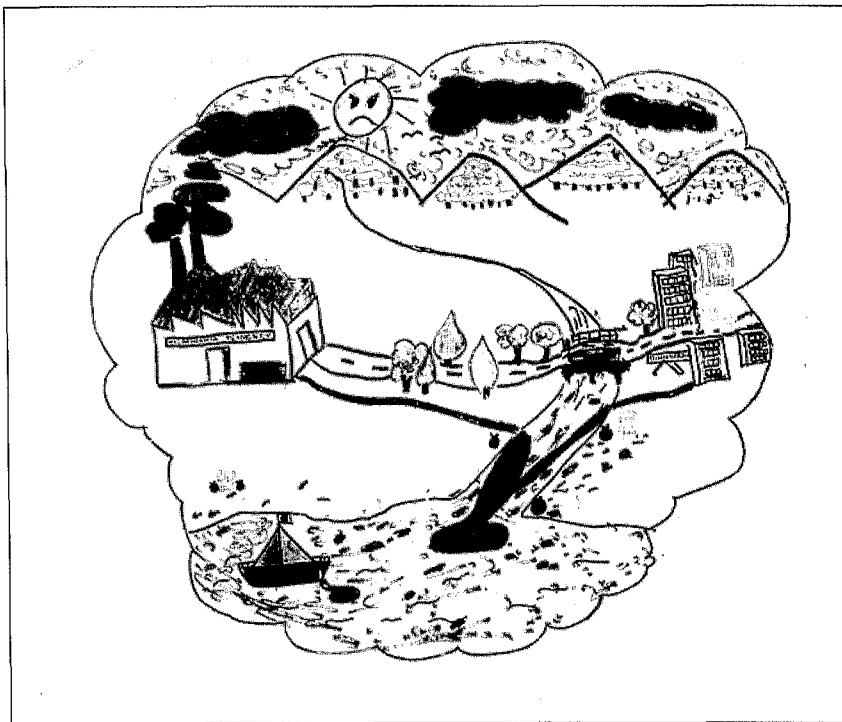
Πρόκειται για εθελοντική συνεργασία μεταξύ κυβερνήσεων, εταιρειών του ιδιωτικού τομέα και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών προκειμένου να υπάρξει κινητοποίηση ολόκληρης της κοινωνίας για την επίτευξη ορισμένων στόχων του Σχεδίου Δράσης. (Αντιδιαστέλλονται με Πρωτοβουλίες Τύπου I που αφορούν σε δεσμεύσεις των κρατών.)

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση αναπτύχθηκε η πρωτοβουλία "Water for Life" η οποία στοχεύει να βοηθήσει την πρόσβαση σε ασφαλές πόσιμο νερό των κατοίκων της Αφρικής και της Κεντρικής Ασίας. Συνολικά η ΕΕ θα διαθέσει 22 δις ευρώ (2002-2006) σε αναπτυξιακή βοήθεια και άλλα 9 δις μετά το 2006. Παράλληλα, ανακοινώθηκε η εισφορά 80 εκατομ. ευρώ από την ΕΕ προς το Παγκόσμιο Ταμείο Περιβάλλοντος.

Η Ελλάδα επέτυχε να υπάρξει μνεία στην *Agenda Med 21* μέτρων για τη διαχείριση των υδάτων. Ήδη προωθείται πρόγραμμα κατάρτισης εκπαιδευτών για την Αειφόρο Ανάπτυξη σε συνεργασία με την UNESCO, και του *Mediterranean Action Plan* και μια δεύτερη πρωτοβουλία για το νερό στη Μεσόγειο σε συνεργασία με την Αίγυπτο και το Παγκόσμιο Συμβούλιο Υδάτων.

Στο κεφάλαιο **Μέσα Εφαρμογής** αναφέρονται τα μέτρα και κυρίως οι πηγές χρηματοδότησής τους από την επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια και τα ειδικευμένα ταμεία.

Στο κεφάλαιο **Θεσμικό Πλαίσιο** γίνεται αναφορά στους θεσμούς κατά περιφέρεια και κατά θεματική που συμβάλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη, στην ανάγκη συνεργασίας και συντονισμού μεταξύ των διαφόρων φορέων και οργανισμών συμπεριλαμβανομένου του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.

Η εικονογράφηση του κειμένου
είναι από τον Εθνικό Διαγωνισμό
Ζωγραφικής Παιδιών για το
Περιβάλλον.

Έκδοση του ΥΠΕΧΩΔΕ

Johannesburg Summit 2002

2002 Country Profile Greece

Αναπτυξιακοί Στόχοι για την Χιλιετία

Υιοθετήθηκαν από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ το 2000

Ψήφισμα 55/2

1ος Στόχος: Εξάλειψη ακραίας μορφής φτώχειας και πείνας -Από το 1990 έως το 2015-

- Μείωση στο ήμισυ του αριθμού των ανθρώπων με εισόδημα κάτω από 1\$ την ημέρα.
- Μείωση στο ήμισυ του αριθμού των ανθρώπων που υποφέρουν από πείνα.

2ος Στόχος: Επίτευξη, έως το 2015, της καθολικής σχολικής παιδείας

- Όλα τα παιδιά, αγόρια και κορίτσια, πρέπει να ολοκληρώνουν την πρωτοβάθμια σχολική εκπαίδευση.

3ος Στόχος: Προώθηση της ισότητας των φύλων

- Εξάλειψη της διαφοράς των φύλων στην πρωτοβάθμια & δευτεροβάθμια εκπαίδευση έως το 2005 και σε όλες τις βαθμίδες έως το 2015.

4ος Στόχος: Μείωση της παιδικής θνησιμότητας

- Μείωση κατά τα τρία τέταρτα της θνησιμότητας των παιδιών κάτω των 5 ετών μεταξύ 1990 και 2015.

5ος Στόχος: Βελτίωση της υγείας των μητέρων

- Μείωση μεταξύ 1990-2015 κατά τα τρία τέταρτα, του ποσοστού μητρικής θνησιμότητας.

6ος Στόχος: Καταπολέμηση του AIDS, της ελονοσίας και άλλων ασθενειών

- Ανάσχεση της εξάπλωσης του AIDS, της ελονοσίας και άλλων ασθενειών έως το 2015.

7ος Στόχος: Διασφάλιση της βιωσιμότητας του περιβάλλοντος

- Ενσωμάτωση των αρχών της βιώσιμης ανάπτυ-

ξης στις εθνικές πολιτικές και ανάσχεση της απώλειας των περιβαλλοντικών πόρων.

- Μείωση έως το 2015, κατά το ήμισυ, του αριθμού των ανθρώπων που δεν έχουν καθαρό πόσιμο νερό.
- Επίτευξη, έως το 2020, σημαντικής βελτίωσης στις συνθήκες ζωής τουλάχιστον 100 εκατομμυρίων κατοίκων αστικών παραγκουπόλεων.

8ος Στόχος: Δημιουργία μιας Παγκόσμιας Συνεργασίας για την Ανάπτυξη

- Ανάπτυξη ενός ανοικτού, προβλέψιμου διεθνούς εμπορικού και χρηματιστικού συστήματος βασισμένου σε κανόνες και στην μη-άσκηση διακρίσεων.
- Ανταπόκριση στα ειδικά προβλήματα των Λιγότερο Αναπτυγμένων Χωρών.
- Ανταπόκριση στα ειδικά προβλήματα των περικλειστων χωρών και των μικρών νησιωτικών χωρών
- Συστηματική ενασχόληση με το πρόβλημα της συσσώρευσης χρέους από τις αναπτυσσόμενες χώρες
- Ανάπτυξη & εφαρμογή στρατηγικών για την παραγωγική και ποιοτική απασχόληση των νέων
- Διασφάλιση, σε συνεργασία με τις φαρμακευτικές εταιρίες, της διαθεσιμότητας φαρμάκων στις αναπτυσσόμενες χώρες
- Εξασφάλιση, σε συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα, ότι οι ωφέλειες από τις νέες τεχνολογίες, ιδιαίτερα της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών, θα είναι διαθέσιμες και στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Το Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΙΜΔΑ) έλαβε την παρακάτω Διακήρυξη, που υπέγραψαν πολλές ξένες οργανώσεις, ανάμεσα στις οποίες και 80 αμερικανικές. Το ΙΜΔΑ συνυπέγραψε τη διακήρυξη αυτή και έλαβε την πρωτοβουλία να την κυκλοφορήσει για να υιοθετηθεί και από άλλες ελληνικές οργανώσεις. Μέχρι τώρα το κείμενο αυτό έχει υιοθετηθεί και υπογραφεί από 103 ελληνικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, οι οποίες παρατίθενται στο τέλος του κειμένου.

Η διακήρυξη συμπληρωμένη με τον κατάλογο των Ελληνικών Οργανώσεων εστάλη στο www.citnet.org/lendorse, καθώς και στον αντιπρόσωπο του ΙΜΔΑ στη Διάσκεψη Κορυφής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη στο Johannesburg, καθηγητή Απόστολο Παναγιώτου, Διευθυντή του Εργαστηρίου Πυρηνικής Φυσικής του Πανεπιστημίου Αθηνών και ερευνητή του CERN στη Γενεύη, προκειμένου να το καταθέσει και να το παρουσιάσει σ' αυτήν.

“ΤΙ ΘΑ ΚΑΝΟΥΜΕ ΜΕ ΤΙΣ ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ;”¹

Έκκληση για πρωτοβουλία των Η.Π.Α. αναφορικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη

Για πολλούς που προετοιμάζονται για τη Σύνοδο Κορυφής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, η παραπάνω ερώτηση του Προέδρου Σαλίμ, «Τί θα κάνουμε με τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής», εκφράζει άμεσα ένα μεγάλο προβληματισμό για τη χώρα αυτή. Τί θα κάνουμε με την έλλειψη πρωτοβουλιών των Η.Π.Α. στην εφαρμογή των δεσμεύσεων που ελήφθησαν στη Σύνοδο Κορυφής για τη Γη δέκα χρόνια πριν;

Πολλές οργανώσεις πολιτών, με έδρα την Αμερική, καθώς και περιβαλλοντικές οργανώσεις, οργανώσεις καταναλωτών, γυναικών, νέων, κοινοτικοί ηγέτες και άλλες ομάδες δημοσίου συμφέροντος, που προωθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη, είναι απογοητευμένοι και αμήχανοι για την αποφυγή από μέρους της αμερικανικής κυβέρνησης να αναλάβει την ευθύνη να υλοποιήσει τις δεσμεύσεις του 1992. Αντί να εκπροσωπεί τα δημόσια συμφέροντα και τις ανησυχίες, διαπιστώνουμε ότι η σημερινή κυβέρνηση των Η.Π.Α. υπερασπίζει τα εμπορικά συμφέροντα και τις σκοπιμότητες των μεγάλων επιχειρήσεων.

Πού βρίσκεται «η κρίσιμη καμπή»;

Δέκα χρόνια πριν, η αμερικανική κυβέρνηση υπέγραψε την Agenda 21, αναγνωρίζοντας την ευθύνη της χώρας εντός της ευρύτερης κοινότητας του πλανήτη, να εργαστούμε για την επίτευξη μιας υψηλότερης ποιότητας ζωής για όλους – τον πρωταρχικό στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης. Ως πρόγραμμα δράσης η Agenda 21 αντιπροσώπευε μια σειρά δεσμεύσεων, προκειμένου να γίνουν συγκεκριμένα βήματα, ώστε να εξαλειφθεί η φτώχεια, να επιτευχθεί η βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση και να ανατραπούν οι τάσεις που οδηγούν στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος και στη διεύρυνση του χάσματος μεταξύ πλουσίων και φτωχών. Η υπογραφή της Agenda 21 δέσμευε τις χώρες να «αλλάξουν την πορεία» των πολιτικών τους και των επενδύσεων των πόρων τους, έτσι ώστε

οι μελλοντικές γενιές να μην εγκλωβιστούν από τα αυξανόμενα χρέη και την οικολογική καταστροφή. Η Σύνοδος Κορυφής του Ρίο υποτίθεται ότι ήταν μια ιστορική «κρίσιμη καμπή», όπου οι ανεπτυγμένες χώρες συμφώνησαν να «πρωτοστατήσουν».

Δέκα χρόνια αργότερα διαπιστώνουμε ακόμη μεγαλύτερη οικολογική υποβάθμιση, ένα ακόμη πιο βαθύ χάσμα μεταξύ των πλουσίων και των φτωχών, αυξημένη κατανάλωση και μόλυνση, παρά τις κατακτήσεις μας σε αποτελεσματικότητα και νέες τεχνολογίες και τη μεγιστοποίηση της δημόσιας ενημέρωσης και του προβληματισμού. Εμφανώς, είμαστε μακριά από την κρίσιμη καμπή, ειδικότερα στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής - τη χώρα που βρίσκεται στην καλύτερη θέση, για να πάρει τις πρωτοβουλίες, η οποία ωστόσο δεν έχει διάθεση να πρωτοστατήσει. Ενώ συνεχίζουν να είναι ένας από τους μεγαλύτερους καταναλωτές, παγκοσμίως, των φυσικών πηγών του πλανήτη και ένας από τους μεγαλύτερους παράγοντες που τον μολύνουν, οι Η.Π.Α. αρνούνται να αλλάξουν την τακτική τους, μένοντας μόνο στα λόγια όσον αφορά την έννοια της «βιώσιμης ανάπτυξης». Βλέπουμε την αμερικανική κυβέρνηση να υπερασπίζεται αυστηρά μια νοοτροπία και μια πορεία δράσης, η οποία ευνοεί τα βραχυπρόθεσμα συμφέροντα των επιχειρήσεων, με κόστος την ακόμη μεγαλύτερη κοινωνική και οικολογική κρίση.

Έλλειψη ανάληψης πρωτοβουλίας στον τομέα της βιωσιμότητας

Αντί να αποτελέσει ένα καλό παράδειγμα αναλαμβάνοντας την ευθύνη για τον πρωταγωνιστικό της ρόλο στην κατανάλωση, τη μόλυνση και τη σπατάλη, βλέπουμε την αντιπροσωπεία των Η.Π.Α. να τονίζει τις υποχρεώσεις του υπόλοιπου κόσμου. Ο υπόλοιπος κόσμος, ωστόσο, παρακολουθεί τις Η.Π.Α. να προσθέτουν και άλλα κακά παραδείγματα σε έναν ήδη βεβαρυμένο κατάλογο :

1. Το κείμενο αυτό μεταφράστηκε από το Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου από το πρωτότυπο αγγλικό κείμενο “A Call for US Leadership on Sustainable Development”, το οποίο αποτελεί Διακήρυξη που συντάχθηκε από τις ΜΚΟ που έλαβαν μέρος στη Διάσκεψη στο Bali, προπαρασκευαστική της Διάσκεψης Κορυφής του Johannesburg. Ο τίτλος της διακήρυξης αποτελεί αναφώνηση-ερώτηση του Προέδρου της Διάσκεψης.

- Δέκα χρόνια μετά, η κυβέρνηση των Η.Π.Α. δεν έχει ακόμη αναπτύξει μια εθνική στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη, δε διατηρεί κανένα Εθνικό Συμβούλιο ή Υπηρεσία Βιώσιμης Ανάπτυξης, και έχει κάνει λίγες προσπάθειες για να ενσωματώσει μια πολιτική για τη βιώσιμη ανάπτυξη εντός των στρατηγικών και των προγραμμάτων της.

- Αντί να καθαρίσουμε το δικό μας σπίτι, παρακολουθούμε τη σημερινή αμερικανική κυβέρνηση να υποτιμά τις προσπάθειες που γίνονται για να επιτύχουμε τη βιωσιμότητα. Η άρνηση να υπογράψει τη συνθήκη του Κυότο, η σθεναρή αντίσταση σε κάθε προσπάθεια να ενδυναμωθούν τα διεθνώς ισχύοντα «standards» του CAFE για την απόδοση των καυσίμων, και η προσφορά νέων τεράστιων επιχορηγήσεων στις μεγάλες αγροεπιχειρήσεις με τον τελευταίο αμερικανικό Αγροτικό Νόμο είναι τρία παραδείγματα.

- Ενώ οι Η.Π.Α. ισχυρίζονται ότι προωθούν τη διαφάνεια και την πρόσβαση στην πληροφόρηση, ο Λευκός Οίκος συνεχίζει να υπερασπίζεται το δικαίωμά του για τη διατήρηση του απορρήτου όσον αφορά στις συναντήσεις με μεγάλες πετρελαϊκές επιχειρήσεις και επιχειρήσεις ενέργειας, κατά τη διαμόρφωση του εθνικού ενεργειακού προγράμματος.

- Ενώ διεκδικούμε την προώθηση του περιορισμού και της εξάλειψης των επιζήμιων χορηγήσεων, οι Η.Π.Α. αύξησαν τις επιδοτήσεις στις μεγάλες εταιρείες ενέργειας, έτσι ώστε να προωθηθεί η παραγωγή φυσικών καυσίμων και πυρηνικής ενέργειας, σε αντίθεση με την ελάχιστη υποστήριξη στις βιώσιμες πηγές ενέργειας.

Φορτώνοντας την ευθύνη σε άλλους

Αντί να αναλαμβάνει την πρωτοβουλία και στο εσωτερικό της χώρας και κατά τη διαμόρφωση ενός διεθνούς προγράμματος για την εφαρμογή της Agenda 21, η θέση της παρούσας κυβέρνησης των Η.Π.Α. μετατοπίζει την ευθύνη της στις επιχειρήσεις. Αυτή η μετατόπιση της ευθύνης για τη βιώσιμη ανάπτυξη στις επιχειρήσεις αποτελεί τον πυρήνα αυτού που οι Ηνωμένες Πολιτείες προωθούν ως «χρηστή διακυβέρνηση». Προφανώς το δικαίωμα στο νερό, στην τροφή, στη γη, σε ένα υγιές περιβάλλον, και άλλοι προβληματισμοί που ανακύπτουν από άλλα δικαιώματα, έχουν παραμεριστεί από τις Η.Π.Α., με αποτέλεσμα να ανοίγονται δρόμοι για τα δικαιώματα και τις προτεραιότητες των μεγάλων επιχειρήσεων. Στις συζητήσεις για την εξωτερική βοήθεια, η έννοια που προσδίδουν οι Η.Π.Α. στη χρηστή διακυβέρνηση είναι εμφανής: Ο στόχος είναι να δημιουργήσουν ένα φιλικό κλίμα στις αναπτυσσόμενες χώρες, προκειμένου να ελκύουν ξένες επενδύσεις. Αυτό ισοδυναμεί με ενδυνάμωση των δικαιωμάτων των επενδυτών και των επιχειρήσεων στις συναλλαγές τους με τις ξένες κυβερνήσεις και κοινότητες.

Αυτή η μετατόπιση της ευθύνης στις μεγάλες επιχειρήσεις αποτελεί τον πυρήνα της αντιπαράθεσης που προκάλεσε η έμφαση που δίνουν οι Η.Π.Α. στις «συνεργασίες», τις οποίες επιδιώκουν να επιτύχουν κατά τη Σύνοδο Κορυφής. Ενώ οι ΜΚΟ και άλλοι έχουν ήδη αναλάβει «συνεργασίες» εδώ και χρόνια, η πρόσφατη έμφαση σ' αυτές τις πρωτοβουλίες στη Σύνοδο Κορυφής για

τη Βιώσιμη Ανάπτυξη έχει εμφανώς αποσπάσει την προσοχή από το γεγονός ότι οι κυβερνήσεις, ειδικά στις ανεπτυγμένες χώρες και ιδιαίτερα στην περίπτωση των Η.Π.Α., όχι μόνο δεν έχουν «αλλάξει πορεία», προκειμένου να εφαρμόσουν τις δεσμεύσεις της Agenda 21, αλλά αποφεύγουν την ευθύνη, προκειμένου να αναπληρώσουν αυτή την παράλειψη. Αντί μιας σθεναρότερης δέσμευσης, ώστε να καλυφθεί το «έλλειμμα εφαρμογής», βλέπουμε τις κυβερνήσεις, οδηγούμενες ή πιεζόμενες από τις Η.Π.Α., να μεταθέτουν την ευθύνη στον τομέα των επιχειρήσεων, πανηγυρίζοντας για τις συνεργασίες και την αρχή της οικειοθελούς συμμορφώσεως, ενώ προσπαθούν να απαλείψουν την αρχή της πρόληψης, την αρχή των κοινών αλλά διαφοροποιημένων ευθυνών και άλλα στοιχεία-κλειδιά της Agenda 21.

Χρηστή διακυβέρνηση ή ανεπαρκής ηγεσία;

Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για το Πρόγραμμα Δράσης της Συνόδου Κορυφής, η αντιπροσωπεία των Η.Π.Α. συνεχώς υπερεθεμάτιζε για την υιοθέτηση μιας γλώσσας που προωθούσε την ιδιωτικοποίηση, τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα που προστατεύουν τις ξένες επενδύσεις και τις επιχειρήσεις, και μια μη δεσμευτική προσέγγιση όσον αφορά τις επιχειρήσεις, σε αντίθεση με τη γλώσσα που προωθούσε πιο περιοριστικές ρυθμίσεις και μηχανισμούς ελέγχου που να εξασφαλίζουν την υπεύθυνη συμπεριφορά των επιχειρήσεων. Αντί να προωθούνται μηχανισμοί λογοδοσίας των επιχειρήσεων και όργανα που να αντιμετωπίζουν τις επιζήμιες κοινωνικές και περιβαλλοντικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης, οι Η.Π.Α. συνεχίζουν να συντηρούν τα ίδια τα εμπόδια προς την βιώσιμη ανάπτυξη, στα οποία οφείλεται το «έλλειμμα εφαρμογής». Σε πολλές περιπτώσεις το μήνυμα που υποκρύπτεται στην προώθηση από τις Η.Π.Α. της «καλής διακυβέρνησης» είναι *καλή παγκοσμιοποίηση*.

Η μετατόπιση της ευθύνης σταματά εδώ

Άνθρωποι από όλο τον κόσμο που προβληματίζονται από την προώθηση από τις Η.Π.Α. των δικαιωμάτων και των προτεραιοτήτων των μεγάλων επιχειρήσεων σε βάρος των δικαιωμάτων και των προτεραιοτήτων των ατόμων, κοινοτήτων και των οικοσυστημάτων που υποστηρίζουν τη ζωή στον πλανήτη ρωτούν: Τι θα κάνουμε με τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής; Αυτή αποτελεί μια ερώτηση κλειδί και για κάθε πρόσωπο που ζει στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Ως προβληματισμένοι πολίτες και κάτοικοι των Ηνωμένων Πολιτειών, αποδεχόμαστε την ευθύνη να βοηθήσουμε «να αλλάξει η πορεία», προκειμένου να υλοποιηθούν οι δεσμεύσεις του Ρίο για την επίτευξη της βιωσιμότητας. Αν η παρούσα κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών δεν επιδείξει αυτή την πρωτοβουλία, εναπόκειται στους ανθρώπους να αναλάβουν πρωταγωνιστικό ρόλο.

Αθήνα 23 Σεπτεμβρίου 2002

- Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας (ΓΣΕΕ)
- Ανωτάτη Διοίκηση Ενώσεων Υπαλλήλων (ΑΔΕΔΥ)
- Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

- Πανελλήνιο Δίκτυο Οικολογικών Οργανώσεων
- ΣΟΛΩΝ
- Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος Βουλαγαμένης
- Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος Αν. & Δυτ. Τραγάνας Κιάτου
- Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος Αν. Αιγιαλείας (Ακράτα)
- ΠΟΦΥΖΩ
- Όμιλος Φίλων Δάσους (Λαμία)
- Οικολογικός & Πολιτιστικός Σύλλογος Ξυλοκάστρου
- Οικολογική Πρωτοβουλία Χανίων
- Οικολογική Ομάδα Ροδόπης
- Οικολογική Ομάδα Καρπενησίου
- Οικολογική Κίνηση Ξερρών
- Οικολογική Κίνηση Καλαμάτας
- Οικολογική Κίνηση Καβάλας
- Οικολογική Κίνηση Δράμας
- Οικολογική Εταιρεία Έβρου
- Εταιρεία Προστασίας Φύσεως Κεφαλονιάς & Ιθάκης
- Σύνδεσμος Ελληνίδων Επιστημόνων
- Ελληνική Σπηλαιολογική Εταιρεία
- Δίκτυο Μεσόγειος SOS
- Άμεση Επέμβαση για την Προστασία της Άγριας Φύσης
- Ελληνικό Κέντρο Νομικής Προστασίας Περιβάλλοντος
- Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας
- Εταιρεία Προστασίας Τοπίου και Περιβάλλοντος Πάτρας
- Οικολογική Κοινωνική Παρέμβαση Πτολεμαΐδας
- Σύλλογος Μικρασιατών Πτολεμαΐδας
- Θρακική Εστία Εορδαίας
- Πολιτιστικός Οικολογικός Σύλλογος Πτολεμαΐδας
- Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος, Νεοχώρι Μεσολογγίου
- Οικολογική Ομάδα Βέροιας
- Περιβαλλοντική Κίνηση Νάξου
- Περιβαλλοντική Εταιρεία Μαργαριτίου
- Αιτωλική Εταιρεία Προστασίας Τοπίου και Περιβάλλοντος
- Ζακυνθινή Οικολογική Κίνηση
- Πολίτες για τη Φύση, Ρόδος
- Οικολογική Ομάδα Σητείας
- Περιβαλλοντική Ομάδα Κυκλάδων «ΓΑΙΑ»
- Οικολογική Ομάδα Κοζάνης
- Περιβαλλοντική Εταιρεία Πρέβεζας
- Εταιρεία Μελέτης και Προστασίας Περιβάλλοντος Νομού Μαγνησίας
- Σύλλογος Κατελειού για τη Μελέτη και Προστασία της Θαλάσσιας και Χερσαίας Ζωής
- Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος Παραλίας Ακράτας
- Περιβαλλοντική Πρωτοβουλία Μαγνησίας
- Οικολογική Κίνηση Ν. Κοζάνης
- Προγράμματα Εθελοντικής Εργασίας για το Περιβάλλον
- Εταιρεία Προστασίας Περιβάλλοντος Ρίου
- Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος Ρόδου
- Οικολογικός Σύλλογος Προστασίας Κορινθιακού "ΟΙΚΟΣΥΛΚΟ"
- Ομάδα Παρέμβασης Πολιτών σε Θέματα Περιβάλλοντος
- Σύλλογος Περιθάλψης και Προστασίας Αγρίων Ζώων "ΑΛΚΥΟΝΗ"
- Οικολογική Κίνηση Πάτρας
- Σύλλογος Προστασίας Υγροβιότοπων Λίμνης Κερκίνης
- Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος Κέρκυρας
- Κίνηση Περιβάλλοντος και Οικολογίας Σάμου
- Ένωση Καταναλωτών Καβάλας Σάμου
- Σύλλογος Φίλων Ποταμού Πηνειού και Παραποταμίου Πολιτισμού
- Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος "ΠΝΟΗ" Γλυφάδας
- Σύλλογος Προστασίας Υγείας και Περιβάλλοντος Χαλανδρίτσας
- Σύλλογος Σκάλας Λουτρών Λέσβου "ΤΟ ΔΕΛΦΙΝΙ"
- Οικολόγοι Σκιάθου
- Σύνδεσμος Προστασίας Περιβάλλοντος Ν. Ηρακλείου
- Περιβαλλοντική Κίνηση Πηλίου
- Οικολογική Κίνηση Φλώρινας
- Σύλλογος Προστασίας και Διαχείρισης Πλατανοδάσους Μάκρης
- Περιβαλλοντική Οργάνωση Σελιανίτικων Αχαΐας "Η ΑΥΡΑ"
- Ένωση Πολιτών Θεσσαλονίκης
- Περιβαλλοντική Πρωτοβουλία Κιλκίς
- Αστική Εταιρεία Προστασίας Λιμνών Κορώνειας-Βόλβης
- Αστική Εταιρεία "ΝΟΜΙΚΟΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ"
- Οικολογικός Σύλλογος Διάδοσης Βιολογικής Καλλιέργειας "Η ΔΗΜΗΤΡΑ"
- Σύλλογος "Φίλοι του Περιβάλλοντος Ιερισσού"
- Οικολογική Κίνηση Περιβαλλοντικής Προστασίας & Κοινωνικής Παρέμβασης Τρικάλων
- Κέντρο Μέριμνας Οικογένειας και Παιδιού
- Ιατρικό Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων
- Ένωση Προσφύγων Γυναικών Κύπρου
- Οργάνωση του Παιδικού Μουσείου της Κύπρου
- Ομοσπονδία Λυκείων των Γυναικών της Αμμοχώστου, Κύπρος
- Συντονιστική Επιτροπή Γυναικείων Σωματείων Αμμοχώστου, Κύπρος
- Ένωση Γυναικών Ελλάδας (ΕΓΕ)
- ΚΑΡΙΤΑΣ ΕΛΛΑΣ
- ΚΑΡΙΤΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
- Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, Αθήνα
- Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, Θεσσαλονίκη
- Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, Λάρισα
- Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, Μεσόγεια Αττικής
- Κέντρο Υπεράσπισης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
- Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ελληνίδων Δημοσιογράφων
- Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, Βόρεια Προάστια Αθηνών
- Παγκύπρια Κίνηση, Ίσα Δικαιώματα - Ίσες Ευθύνες
- Ένωση Γυναικών Κρήτης
- Πρωτοποριακή Οργάνωση Γυναικών
- Οργάνωση Γυναικών Ελλάδας
- Σύλλογος Ελληνίδας Νοικοκυράς
- Ένωση Ελληνίδων Νομικών
- Προοδευτική Ένωση Μητέρων Ελλάδας
- Πανελλαδική "Παναθηναϊκή" Οργάνωση Γυναικών
- Όμιλος Γυναικών Επαρχίας Κερήνειας, Κύπρος
- Κίνηση Εκτοπισμένων Γυναικών Κύπρου
- Γραμματεία Γυναικών ΟΜΕ-ΟΤΕ
- Συμπαράσταση Αγώνα Κύπρου